

**Е-менторингът като елемент от модела за академично наставничество на
новоначинени учители и училищни директори**

Галин Цокон

**E-mentoring as part of the model for academic mentoring of newly appointed
teachers and principals**

Galın Tsokov

Резюме

В статията се анализира възможността за използването на е-менторингът като елемент от процеса за наставничество на новоначинени учители и училищни директори. Представена е същността на менторинга, особеностите на наставничеството на нови учители и директори. Анализирани са и положителните страни и ограниченията на е-менторинга като инструмент за подпомагане на новоначинени педагогически специалисти. Подробно са описани структурата и функционалните възможности на сайта за е-менторинг <http://www.best-teachers.com>, създаден в рамките на проект „По-добри учители, по-качествено образование“.

Abstract

The present article analyzes the possibility of using e-mentoring as part of the process of mentoring for newly appointed teachers and school principals. Represented the essence of mentoring peculiarities of mentoring new teachers and principals. Are analyzed and positive aspects and limitations of e-mentoring as a tool to assist newly appointed teaching staff. Detailing the structure and functionality of the site for e-mentoring <http://www.best-teachers.com>, created within the project "Better teachers, better education."

Ключови думи: менторинг, наставничество на нови учители и училищни директори, е-менторинг

Key words: mentoring, mentoring of new teachers and school principals, e-mentoring

Наставничеството на новоназначени учители и директори в различните му измерения е приоритет в образователната политика на редица държави. В над 20 страни или региона функционират задължителни програми за въвеждане на новите учители или директори. Макар тези програми да се различават по структура – някои осигуряват индивидуална подкрепа, други акцентират върху подготовката – всички те се стремят да помогнат на новите педагогически специалисти да свикнат със своята професионална дейност, както и да намалят риска учителите да се откажат рано от работата си.

Процесът на менторство обикновено се възприема като „връзка между по-опитен и по-неопитен, също като в отношенията между майстор и чирак. Процесът, при който опитен, старши колега помага на начинаещ колега, се нарича процес на наставничество“ (Daresh, 2004) Менторството се разглежда и като често използван модел, който предоставя лично и професионално развитие в такива сектори като образование, промишленост, изкуство и бизнес. При това наставничество, „от една страна, е ориентирано към напредък в кариерата, а от друга страна е фактор за психо-социално развитие, включващ консултиране и приятелство“ (Jones, S., Pauley, 2003). Заедно с това наставничеството може да осигурява и "партньорска подкрепа, консултиране, социализация и коучинг“ (Bush, T., Middlewood, 1997).

От своя страна менторът се определя като по-опитен човек, готов да сподели знанията си с някой друг с по-малко опит в отношенията на взаимно доверие. "Ролята на ментора има два аспекта. Първо, менторите осигуряват възможности за кариерно развитие, като например обучение - поставят предизвикателни задачи, поощряват напредъка и насърчават възприятието на наставявания; второ, менторите оказват психо-социална помощ като консултиране и служат като модел за подражание“ (Meyer, M., Fourie, 2008).

Специфичен модел за наставничество /използван като основен, но най-вече като допълващ модела „очи в очи“/ е електронното менторство. То се определя като «връзка, която е установена между наставник и наставяван, най-вече с помощта на електронни инструменти, насочена към развитието на уменията, увереността и професионалните качества на новоназначения специалист (Single, P., Muller, 2001).

Основните предимства на е-менторинга могат да се сведат до следните:

- Е-менторинга улеснява достъпа /като време и място във виртуалното пространство/ на наставяваните до услугите на наставниците в подкрепа на тяхното професионално,

лично и кариерно развитие. В този смисъл той позволява по-голяма гъвкавост в сравнение с наставничеството лице в лице (Watson, 2006);

- От друга страна е-менторинга е източник на представителна информация относно динамиката на потребностите и проблемите на наставяваните.
- Процесът на е-менторинга включва развитието на по-отворени и искрени взаимоотношения между наставници и наставявани, както и по-голяма сплотеност в рамките на групата наставявани (Bierema, L., Merriam, 2002).

От друга страна могат да се определят и някои ключови предизвикателства, свързани с наставничество в онлайн среда. Сред тях са:

- Вероятност за проблеми в комуникация (недоразумения в онлайн среда, липса на топлина и емоционалност във виртуалната среда);
- по-бавно развитие на взаимоотношения онлайн, отколкото «лице в лице»;
- изискване за технически умения за осъществяване на комуникация във виртуална среда;
- проблеми с интернет връзката и технологични неизправности;
- проблеми свързани с информационната сигурност и неприкосновеността на личния живот (Ensher, E., Heun, C., Blanchard, 2003).

Имайки предвид основните предимства на е-менторинга, ние го включихме като една от основните дейности в модела на наставничество на нови учители и директори, разработен по проект "По-добри учители, по-качествено образование». За обезпечаване на виртуалното взаимодействие бе разработен специализиран сайт за електронен менторинг <http://www.best-teachers.com> . Основна цел на работата в сайта е по-пълно да се използват информационни технологии при консултиране на нови учители/директори в сферата на тяхното професионално, лично и кариерно развитие. В ролята на е-ментори влизат университетски преподаватели, които оказват постоянна виртуална подкрепа на наставяваните.

Основните елементи на динамичния сайт са:

- **Системата за управление на съдържанието** - позволява на упълномощени оператори да създават и обновяват съдържанието на Интернет сайта с новини и актуална информация, публикуване на документи. За всички потребители е налична функция за търсене на информация в публикуваното съдържание по определени ключови думи. Като цяло администраторският модул поддържа:

- Управление на файловете на сайта – създаване, редактиране, изтриване на файлове и папки; добавяне на файлове, графики, документи и др.
- Редактиране на текст: форматиране на текста, избор на шрифт и цвят на текста; вмъкване на графики и снимки в текста; таблици; вмъкване на връзки към страници/документи.
- структура, която да организира управлението на съдържанието на сайта.
- Потребители – предоставя възможност за добавяне, редактиране, изтриване на потребители (потребителско име, пълно име, парола, e-mail) и определяне на техните права (ниво и права на достъп до отделните модули от администрацията и сайта, ако има защитени страници в него).
- **Регистрация на участници чрез** профил на потребителя – предоставя се възможност всеки потребител да промени собствената си парола, което е задължително да се прави периодично с цел предотвратяване на неототоризиран достъп до системата. Като отделни групи потребители се регистрират – академични наставници и наставлявани.
- **Новини**, важна информация, предстоящи събития, свързани с интерактивния форум.
- **Интерактивен форум** – конструиран е така, че да предоставя на участниците – наставници и наставлявани, средства за общуване чрез публикуване на съобщения. Регистрирани са отделните групи наставлявани като основни теми в форума. Групите са следните: *първа група - учители в предучилищни заведения; втора група - учители в предучилищни заведения; трета група - възпитатели в начален етап; четвърта група - възпитатели в начален етап; пета група - възпитатели в начален етап; шеста група - възпитатели в начален етап; седма група - учители в начален етап; осма група - учители в прогимназиален етап; девета група - учители в гимназиален етап; десета група - директори на образователни организации.* В рамките на групите във форум има възможност за дискусии по поставени проблеми, като те могат да бъдат публични или лични (достъпни само за запитващия и за съответния консултант). На упълномощени потребители – администратори, са предоставени специализирани услуги за управление на интерактивния форум. Тези услуги позволяват на администраторите да следят за правилното използване на форума от потребителите.

- **Стаи за разговори в реално време /чат/-** Стаите за разговори в реално време предлага на – наставлявани и консултанти средства за общуване в реално време чрез изпращане на директни съобщения. Съобщенията могат да бъдат публични или лични – дискусиата ще бъде достъпна само до съответния консултант. Наставниците публикуват информация за датите и времето, през което ще бъдат достъпни за пряк контакт чрез стаите за разговори в реално време.

Кои основни предимства на е-менторинга се проявиха в процеса на нашата работа, чрез интерактивния сайт:

1. Няколко месечният ни опит показва, че е-менторинга позволява по-голяма гъвкавост във взаимодействието между академични наставници и наставлявани. Това е така защото достъпа на наставляваните до консултанските услуги наставниците е улеснен и като време и като място във виртуалното пространство.
2. Чрез е-менторинга се получава по-бърза обратна връзка по отношение на потребностите и проблемите на наставляваните учители/възпитатели и директори. Контактa в «оф-лайн» режим, чрез дискусиите в групите на форума дават възможност за дискутиране на актуални въпроси или казуси зададени от наставляваните. Още по-бърза е възможността за реакция на академичните наставници в «чата». Там в «он-лайн» режим наставника дискутира с наставлявани по отношение на техен проблем или конкретен професионален случай.
3. Процесът на е-менторинга дава възможност за развитието на по-интензивни взаимоотношения, както между академични наставници и наставлявани, така и между наставляваните в рамките на отделните групи. Това е така, защото виртуалната комуникация в «оф-лайн» и «он-лайн» режим, допълва сполучливо общуването «очи в очи» между наставлявани и наставници в рамките на индивидуални и групови срещи.

Като цяло може да се каже, че е-менторинга е един от ефективните съвременни инструменти за наставничество на новоназначени педагогически специалисти. Опитът нарупан в рамките на работата по проект „По-добри учители, по-качествено образование“ показва, че електронното наставничество е особено ефективно когато се използва като допълващ метод в рамките на модела за академично наставничество разработен от Педагогически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Това е така защото симбиозата между „физическото очи в очи“ и „виртуалното“ консултиране, предоставя най-добри условия от една страна за пълноценно използване на възможностите

на информационните технологии, а от друга страна за максимално разгръщане на комуникацията между наставници и наставлявани учители и директори.

Литература:

1. Bierema, L., Merriam, S.B. E-mentoring: Using computer-mediated communication to enhance the mentoring process. *Innovative Higher Education*, 26(3), 2002.
2. Bush, T., Middlewood, D. *Managing people in education*. London: Paul Chapman Ltd., 1997.
3. Daresh, J.. Mentoring school leaders: Professional promise or predictable problems? - *Educational Leadership Quarterly*, 40(4)) 2004.
4. Ensher, E., Heun, C., Blanchard, A. Online mentoring and computer mediated support: New directions in research. *Journal of Vocational Behavior*, 63(2), 2003.
5. Jones, S., Pauley. F. Mentoring beginning public school educators. 4(1) 2003. <http://proquest.umi.com/pqdweb>
6. Meyer, M., Fourie, L. The mentoring implementation process: from theory to practice. 2008. <http://www.cut.ac.za/disclaimer>.
7. Single, P., Muller, C.. When email and mentoring unite: The implementation of anationwide electronic mentoring program: MentorNet, the national electronic industrial mentoring network for women in engineering and science. In L.K. Stromei (Ed.), *Creating mentoring and coaching programmes* 2001.
8. Watson, S. Virtual mentoring in higher education: Teacher education and cyber-connections. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 18(3), 2006.

Пловдив 4000

проф. д-р Галин Борисов Цоков

Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”

e-mail: g_tzokov@abv.bg

тел. 032/261814